

Aansprakelijkheids clausule

Smartmatic® gelooft dat dit handboek correct en betrouwbaar is. Smartmatic® accepteert geen aansprakelijkheid, financieel of anders, door de consequenties voortkomend uit de informatie door het gebruik van dit handboek. De informatie in dit handboek is onderhevig aan verandering. Actuelere versies kunnen in de loop der tijd worden gepubliceerd.

Dit handboek bevat eigendomsrechten en vertrouwelijke informatie. Dit document is gemaakt door Smartmatic® en is bedoeld voor exclusief gebruik voor haar cliënten en licentiehouders.

Niets uit dit document mag gekopieerd worden op welke manier dan ook, zonder de toezegging van Smartmatic®

Smartmatic® geeft geen garanties op dit document. Alle productinformatie en het vrijgeven van materiaal is onderworpen aan de bepalingen en voorwaarden van een koopovereenkomst. De enige garanties die door Smartmatic® worden gegeven, zijn vervat in dergelijke overeenkomsten. Gebruikers moeten ervoor zorgen dat het gebruik van dit systeem voldoet aan alle andere wettelijke verplichtingen van hun rechtsgebied.

Copyright 2019, Smartmatic®, alle rechten voorbehouden.

Inhoudstabel

1.	Voorwoord.....	5
2.	De stemprocedure.....	6
2.1.	Inrichting stembureau	6
2.2.	Incidenten/afwijkingen bij de installatie stembureau.....	8
2.3.	Procedure kiezer.....	9
3	Procedure stembureau voor de voorzitter.....	9
3.1	Registratie stembureau	11
3.2	Bevestigen van de aanmeldgegevens	12
3.3	Automatische diagnose	12
3.4	Initialisatie voorzitterscomputer	15
3.5	Stemcomputers installeren	15
3.5.1	Installatie stemcomputers 2012 G1	16
3.5.2	Installatie stemcomputer 2018 generatie 2	17
3.6	Opening van de verkiezing	19
3.7	Verloop verkiezingsdag.....	20
3.8	Kaart Activeren / Registratie van de stemmen	20
3.9	Stemmen afsluiten.....	25
3.10	Mogelijke incidenten en oplossingen.....	30
3.13	Stemcomputer	32
3.13.1	(Stroom)uitval/ herstarten	32
3.13.2	Alarmen	32
3.13.3	Papierrol plaatsen en wisselen bij stemcomputer generatie 1 2012.....	33
3.13.4	Papierrol plaatsen en wisselen bij stemcomputer generatie 2 2018.....	35
3.13.5	Mogelijke foutcodes voorzitters machine gedurende de verkiezing.	37
4.	Verbruiksmateriaal	38
5.	Helpdesk.....	39
	Bijlage 1	40
	Bijlage 2	41

Index van afbeeldingen

Figuur 1. Generatie 1 en 2 voorzitterscomputers en stemcomputers.....	5
Figuur 2. Geadviseerde opstelling generatie 1 systemen	6
Figuur 3. geadviseerde opstelling generatie 2 systemen	6
Figuur 4. Stemcomputer generatie 1 en 2.....	7
Figuur 5. Toegepaste kaartlezer	7
Figuur 6. Chipkaarten JC-18 en JC-40 en magneet kaarten.....	8
Figuur 7. Magneet kaarten met een magneetstrip	8
Figuur 8. USB-sticks	9
Figuur 9. Opstartcodes stembureau.....	9
Figuur 10. Stembus met USB-sticks in de elektronische klep.....	10
Figuur 11. Aansluit diagram elektronische klep	10
Figuur 12. Aan en uit knop voorzittersmachines.....	10
Figuur 13. Aanmeldscherm.....	11
Figuur 14. Foutmelding verkeerde sleutelcode.....	11
Figuur 15. Bevestiging aanmeldgegevens	12
Figuur 16. Automatische diagnose overzicht randapparatuur.....	12
Figuur 17. Automatische diagnose stembusscanner	13
Figuur 18. Automatische diagnose kaartlezer	13
Figuur 19. Automatische diagnose USB-stick.....	14
Figuur 20. Automatische diagnose stembus	14
Figuur 21. Diagnose resultaat.....	14
Figuur 22. Diagnose resultaat.....	15
Figuur 23. Stemcomputers installeren	15
Figuur 24. USB-stick veilig verwijderen	15
Figuur 25. Stemcomputers installeren	16
Figuur 26. Links aansluitingen stemcomputer generatie 1, een rechts aan en uit knop en USB-poorten	16
Figuur 27. Stick verwijderen stemcomputer generatie 1	17
Figuur 28. Aan en uit knop en USB-poort generatie 2	17
Figuur 29. stick verwijderen stemcomputer generatie 2	18
Figuur 30. Diagnose resultaat en kiezerscherm	18
Figuur 31. Verificatie scherm installatie stemcomputers.....	19
Figuur 32. Einde installatiewizard	19
Figuur 33. Verkiezing openen.....	19
Figuur 34. Verkiezing geopend	20
Figuur 35. Hoofdmenu verkiezingen	20
Figuur 36. Activatie chipkaart.....	21
Figuur 37. Activatie chipkaart menu	21
Figuur 38. Geslaagde activatie chipkaart	21
Figuur 39. Stem opgeslagen	22
Figuur 40. Stem al gescand.....	22
Figuur 41. Foute stem.....	23
Figuur 42. Stembiljet afdrukken en vouwen	23
Figuur 43. Haal kaart uit stemcomputer	24
Figuur 44. Stemmen sluiten.....	25
Figuur 45. Verwijderen USB-stick	25
Figuur 46. Stemcomputer opstarten	26
Figuur 47. Stemcomputer scherm USB-stick verwijderen.....	26
Figuur 48. Stemcomputer scherm rapport afdrukken	27
Figuur 49. Kerncijferrapport lokale verkiezingen.....	28
Figuur 50. Afdrukproces rapport	29
Figuur 51. Rapport afdrukken/ computer afsluiten	29
Figuur 52. Vervormde barcode.....	30

Figuur 53. Stemcomputer installeren tijdens de verkiezingen.....	32
Figuur 54. Alarmcode stemcomputer.....	33
Figuur 55. Printeréénheid stemcomputer op slede	33
Figuur 56. Printeréénheid stemcomputer papierpositie op rol	34
Figuur 57. printeréénheid stemcomputer openen voorste klep.....	34
Figuur 58. Printercompartiment.....	35
Figuur 59. Papier ontgrendeling	35
Figuur 60. Ontgrendling clips.....	36
Figuur 61. Papierrol en metalen as.....	36
Figuur 62. Papier met de grijze kant boven door de opening	36
Figuur 63. Geleiders van de papierrol	37
Figuur 64. Foutcodes voorzitters machine G1 en G2	37
Figuur 65. Papierrol	38

1. Voorwoord

De handleiding “Digitaal Stemmen – Het Stembureau” is ontworpen ter ondersteuning van de verkiezingstoepassing en beschrijft alle mogelijke procedures voor een goede werking van de toepassing tijdens een verkiezingsdag.

De toepassing is ontworpen op basis van de huidige stemprocedure en is ontwikkeld om te werken op de apparatuur van Smartmatic. In deze handleiding wordt eerst een toelichting gegeven omtrent de organisatie, de stemprocedure, de apparatuur en de installatie, daarna wordt de verkiezingstoepassing in detail toegelicht met schermafbeeldingen en mogelijke incidenten.

Voor een uitgebreide omschrijving van de apparatuur en de installatie kunt u beroep doen op de Installatiehandleiding van Smartmatic. Deze handleiding beschrijft ook de diagnoseprocedure waarmee de apparatuur voor de verkiezingen wordt getest.

In deze handleiding worden er twee Smartmatic systemen belicht. De generatie 1 apparatuur geïntroduceerd in 2012 en de generatie 2 apparatuur geïntroduceerd in 2018. Bij elke schermafbeelding staat bij of het een generatie 1 (G1) machine of 2 (G2) machine betreft of beide.

Generatie 1 – 2012

G1

Generatie 2 – 2018

G2

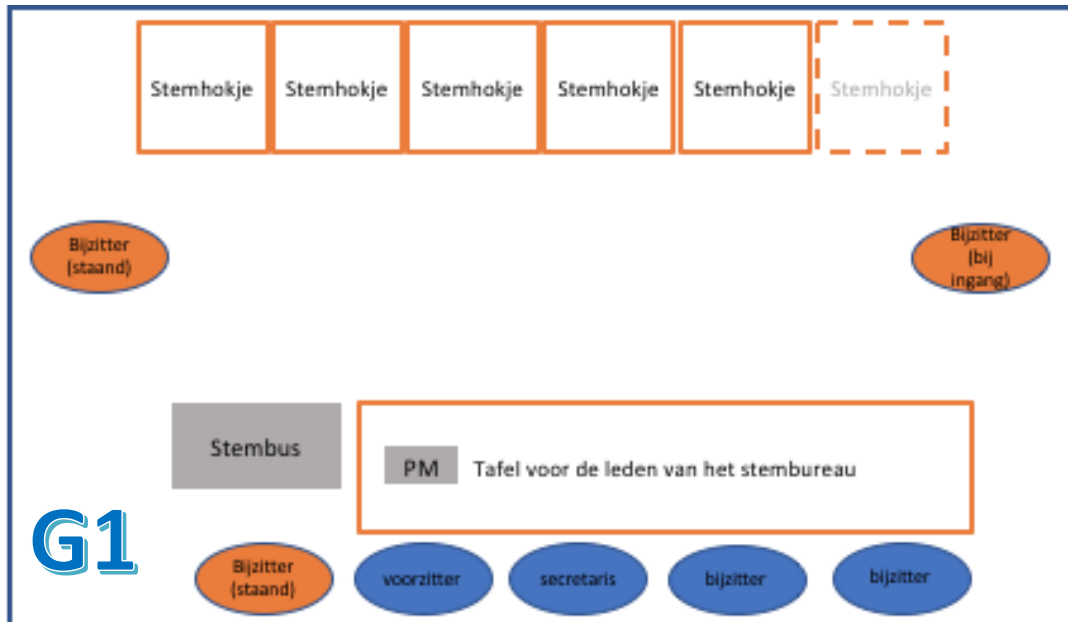

Figuur 1. Generatie 1 en 2 voorzitterscomputers en stemcomputers

2. De stemprocedure

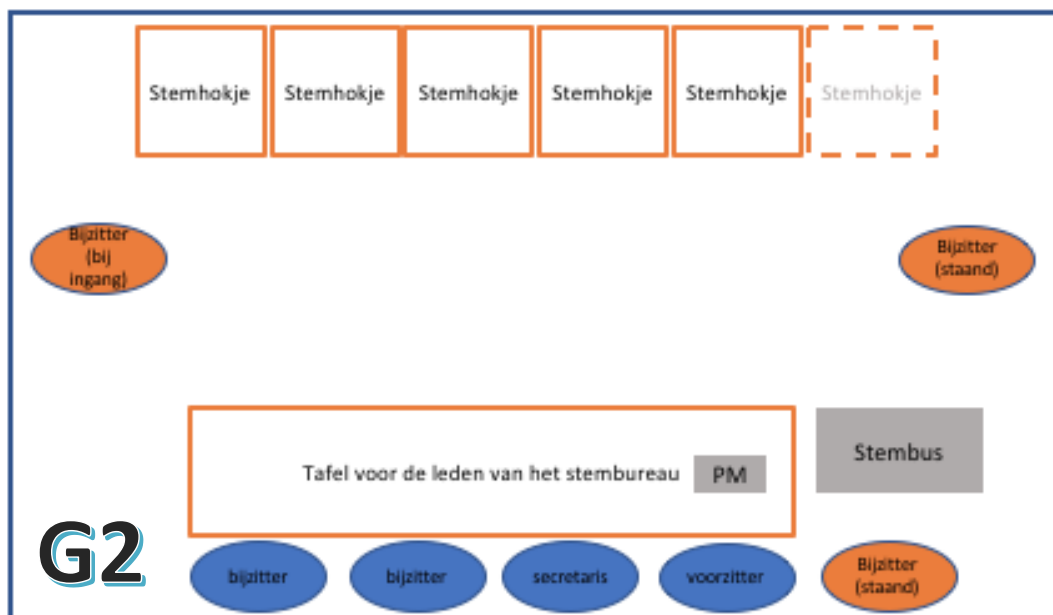
2.1. Inrichting stembureau

Het onderstaande overzicht geeft de geadviseerde opstelling weer van inrichting van een stembureau voor **generatie 1** systemen. De stembus is links geplaatst aangezien de X-kabel aansluitingen op de laptop ook aan de linker kant zitten. Houd rekening met de beperkte lengte van deze X-kabel.

Figuur 2. Geadviseerde opstelling generatie 1 systemen

Het onderstaande overzicht geeft de geadviseerde opstelling weer van inrichting van een stembureau voor **generatie 2** systemen. De stembus is rechts geplaatst aangezien de X-kabel aansluitingen op de voorzitters computer ook rechts zitten. Houd rekening met de beperkte lengte van deze X-kabel.

Figuur 3. geadviseerde opstelling generatie 2 systemen

De rol van de staande bijzitter is om de kiezer te begeleiden om het stembiljet in de elektronische klep te steken en te voorkomen dat de kiezer andere zaken zoals chipkaarten in de stembus gaat steken.

In het stemhokje bevindt zich de stemcomputer met de alarmdoos.

Figuur 4. Stemcomputer generatie 1 en 2

De alarmdoos zorgt ervoor dat in geval van een probleem met de stemcomputer het voor de voorzitter duidelijk is bij welke stemcomputer dit probleem zich voordoet. Zorg er dan ook voor dat deze alarm doos in het zicht van de voorzitter is en bereikbaar is zodat hij dit alarm af kan zetten. Hij kan daarna kijken naar de foutcode op het scherm en het probleem oplossen. De klepjes bij de generatie twee stemcomputers kunnen niet meer afgesloten worden met een sleutel. Ook bij de eerste generatie een stemcomputers is het niet meer noodzakelijk om deze af te sluiten. Zorg er echter wel voor dat er nog een sleutel aanwezig is om de printerlade te kunnen openen voor het geval dat de papierrol vervangen dient te worden of bij een papierstoring.

Zorg ook dat er voldoende papierrollen aanwezig zijn.

De handscanner wordt deze verkiezingen gebruikt op een van de stemcomputers. Deze dient ervoor om te zorgen dat de kiezer zijn barcode kan controleren op een stemcomputer.

Op de tafel van de voorzitter bevindt zich:

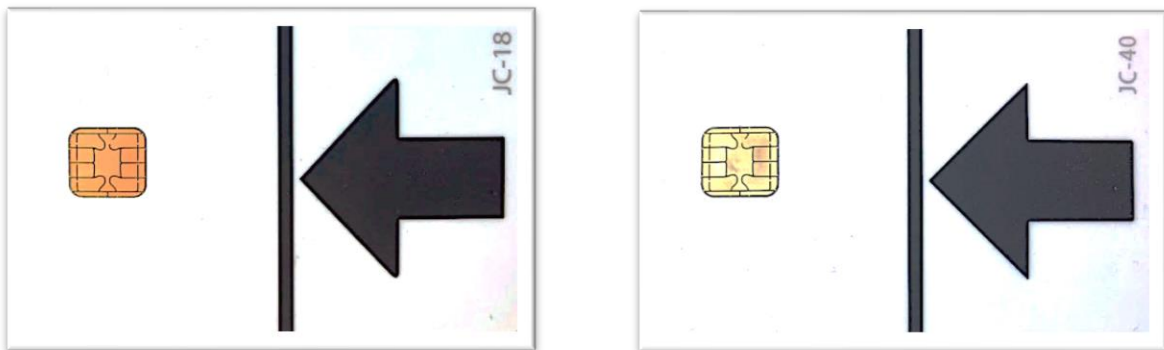
Voor **generatie 1** systemen de voorzitterscomputer met kaartlezer en 50 chipkaarten. Let op dat het serienummer van de kaartlezer het serienummer is wat begint met "FRE" en niet met het oude "PRU".

Figuur 5. Toegepaste kaartlezer

Voor **generatie 2** systemen de voorzitterscomputer met 50 chipkaarten.

Figuur 6. Chipkaarten JC-18 en JC-40 en magneet kaarten

Magneet kaarten met een magneetstrip zijn al enkele jaren niet meer in gebruik.

Figuur 7. Magneet kaarten met een magneetstrip

Naast de tafel van de voorzitter bevindt zich de stembus met stembusscanner en elektronische klep. Deze is verbonden met de voorzitterscomputer via de X-kabel.

De koffers van de voorzittersmachine en de stemmachines worden uit het zicht gezet.

Voor de installatie van de apparatuur dient u de installatiehandleiding te raadplegen. Het installatieschema vindt u ook terug in de bijlage 1.

2.2. Incidenten/afwijkingen bij de installatie stembureau

De eerste stap bij een incident is het controleren of (alle onderdelen van) het systeem compleet zijn en alle kabels goed zijn aangesloten.

Alle onderdelen loskoppelen en weer aansluiten zie (installatie schema's in de bijlage).

Stel vast of de apparatuur al onderworpen is aan diagnostische test fase 2.

Alle incidenten die niet zelf opgelost kunnen worden, melden bij helpdesk Smartmatic/Diebold Nixdorf via het nummer 0800-35703.

Indien het probleem niet telefonisch kan worden verholpen zal er een afspraak gemaakt worden voor een uitwisseling door een vervangend onderdeel.

2.3. Procedure kiezer

De kiezer geeft zijn identiteitskaart en oproepingsbrief af aan een lid van het stembureau.
De kiezer ontvangt een chipkaart die is geactiveerd op de voorzitterscomputer en begeeft zich met de geactiveerde chipkaart naar een stemcomputer in een stemhokje.
Hierna doorloopt de kiezer de volgende stappen zoals getoond in het document digitaal stemmen in 15 stappen in bijlage 2.

De kiezer ontvangt na het stemmen zijn identiteitskaart en afgestempelde oproepingsbrief.

3 Procedure stembureau voor de voorzitter

Kort voor de verkiezingsdag ontvangt elke voorzitter twee USB sticks en een begeleidend schrijven met de code van het stembureau en het wachtwoord om het stembureau te initialiseren in een verzegelde enveloppe.

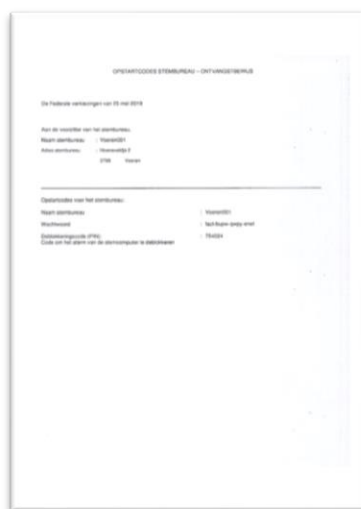
De twee zwarte USB sticks zijn identiek en worden gebruikt om de verkiezingstoepassing op te starten en na het afsluiten van de verkiezingstoepassing voor de consolidatie van de uitgebrachte stemmen. Tevens heeft elk stembureau 50 chipkaarten dewelke gebruikt worden voor het uitbrengen van een stem op een stemcomputer (VM).

Stap 1 - Open verzegelde envelop USB-sticks (2 stuks).

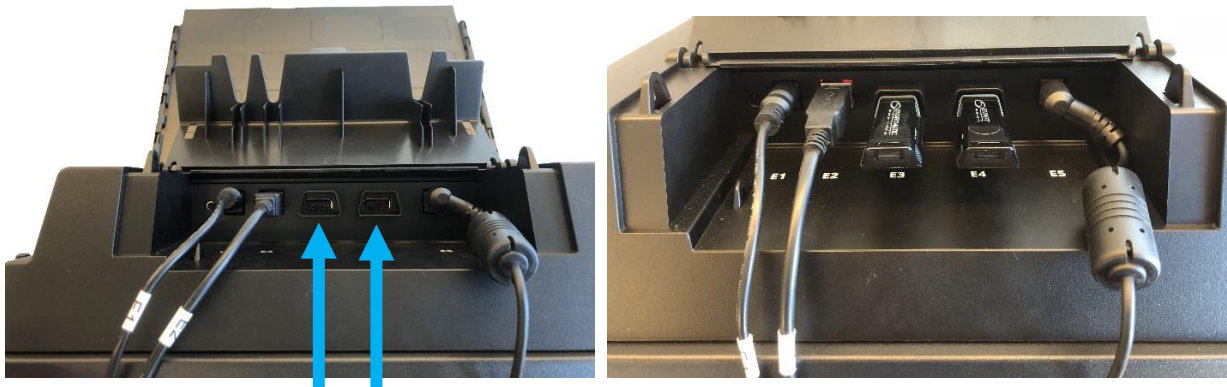
Figuur 8. USB-sticks

Stap 2 - Open verzegelde envelop stembureau code + wachtwoord. Bewaar dit document goed. U heeft dit niet alleen nodig als u de computer opnieuw zou moeten opstarten maar de numerieke code van zes cijfers heeft u ook nodig om een stemcomputer weer te activeren als deze een probleem heeft geconstateerd.

Figuur 9. Opstartcodes stembureau

Stap 3 - Steek beide USB-sticks in de elektronische stembus (E3 + E4)

Figuur 10. Stembus met USB-sticks in de elektronische klep

Figuur 11. Aansluit diagram elektronische klep

Stap 4 - Start voorzitterssysteem op

Figuur 12. Aan en uit knop voorzittersmachines

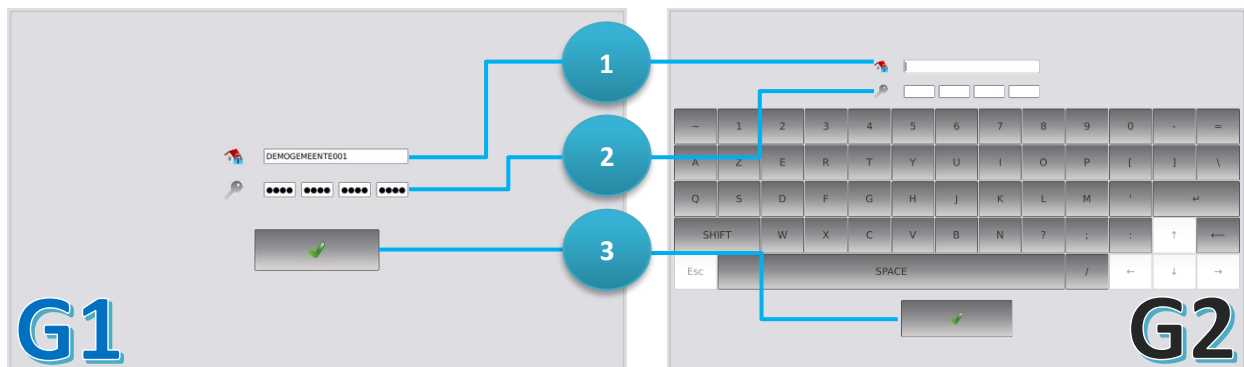
Houd de aan en uit knop even ingedrukt tot het lampje blijft branden.

De computer start nu op. Dit kan enige tijd duren. In het geval u geen beweging ziet op het scherm kunt u altijd controleren of één van de lampjes bij de USB-sticks activiteit vertoont. De opstarttijd kan uiteenlopen van één minuut tot vijf minuten.

3.1 Registratie stembureau

De voorzitter activeert zijn stembureau door de code van het stembureau en de bijpassende sleutelcode van het begeleidend schrijven in te typen.

1. Code van het stembureau
2. Sleutelcode
3. Druk om te bevestigen)

Figuur 13. Aanmeldschem

U kunt de code zo vaak invullen als noodzakelijk. Indien u de code fout invult ziet u onderstaand scherm.

Figuur 14. Foutmelding verkeerde sleutelcode

Door op het pijltje naar links te klikken kunt u het nog een keer proberen.

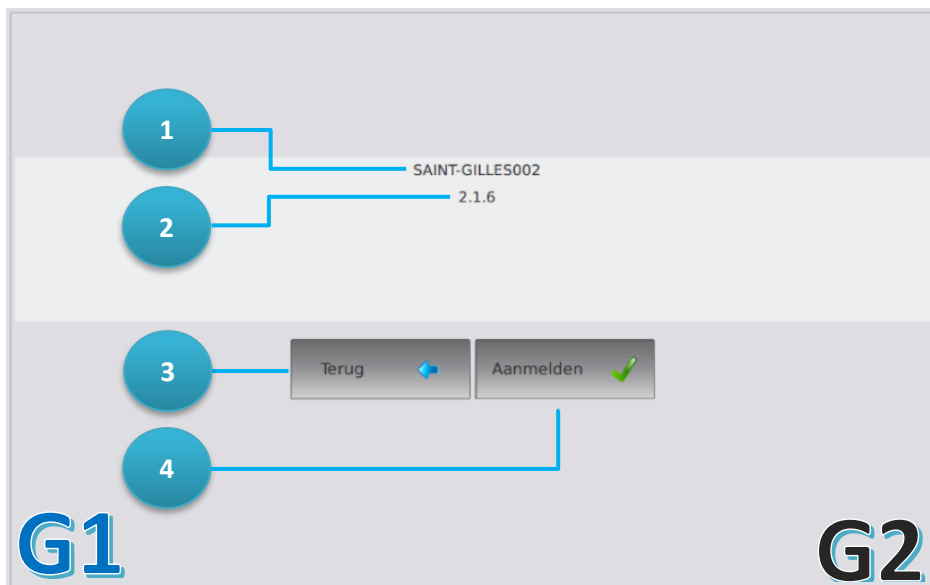
Let erop dat u geen spatie typt achter uw stembureau code. Ook dan wordt de sleutelcode fout gerekend.

De code van het stembureau is **niet hoofdletter gevoelig**. De sleutelcode zijn altijd **kleine letters**.

3.2 Bevestigen van de aanmeldgegevens

De code van het stembureau en het versienummer van de toepassing verschijnt op scherm. De voorzitter dient de gegevens te bevestigen door op Aanmelden te drukken of kan terugkeren naar het registratiescherm door Terug te klikken.

1. Code van het stembureau
2. Versienummer toepassing
3. Druk Terug om het vorige scherm te tonen
4. Druk Aanmelden om te bevestigen

Figuur 15. Bevestiging aanmeldgegevens

3.3 Automatische diagnose

De voorzitterscomputer voert bij elke opstart- of herstartprocedure een automatische diagnose uit van alle aangesloten hardware; kaartlezer, scanner op stembus en de elektronische klep.

Alvorens deze automatische diagnose te starten verschijnt een waarschuwingsscherm dat alle aansluitingen toont, druk na controle van dit schema OK om verder te gaan.

Figuur 16. Automatische diagnose overzicht randapparatuur

De toepassing voert nu een diagnose uit op alle aangesloten apparaten.
De scanner van de stembus wordt gecontroleerd en geconfigureerd voor het scannen van de QR codes op de stembiljetten:

Figuur 17. Automatische diagnose stembusscanner

De kaartlezer wordt gecontroleerd:

Figuur 18. Automatische diagnose kaartlezer

De **USB-gegevensdragers** worden gecontroleerd:

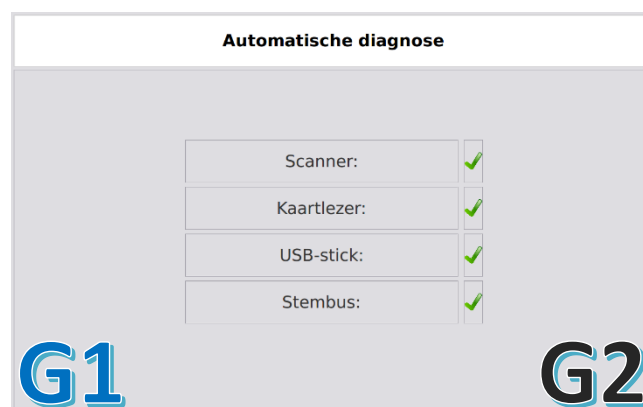

Figuur 19. Automatische diagnose USB-stick

Figuur 20. Automatische diagnose stembus

Aan het einde van de automatische diagnose wordt een scherm weergegeven met alle onderzochte apparaten en hun status.

Figuur 21. Diagnose resultaat

De voorzitterscomputer zal niet verder gaan of bruikbaar zijn indien er een fout is opgetreden in één van de aangesloten apparaten.

3.4 Initialisatie voorzittermachine

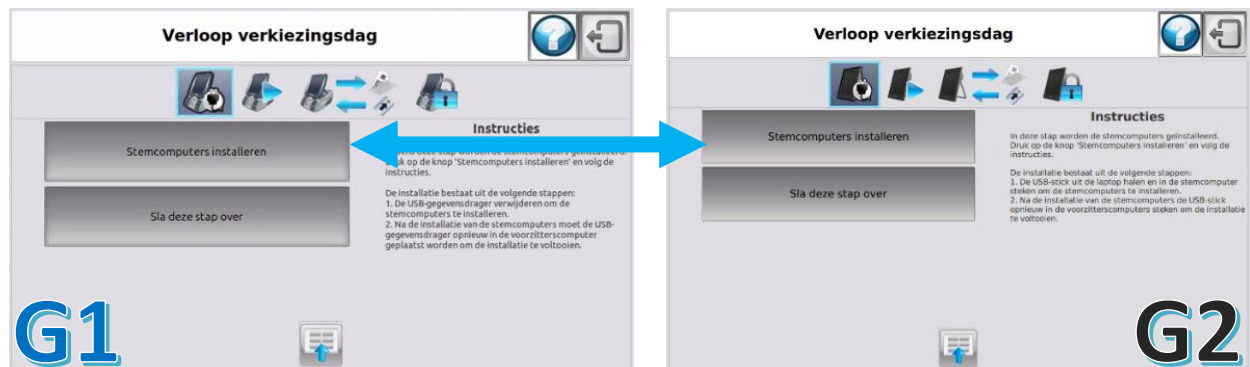
Na een geslaagde diagnose worden de USB-sticks met de verkiezingstoepassing geïntegreerd op integriteit en werking en wordt de toepassing geïntialiseerd. Deze schermen zijn gelijk voor zowel de 2012 als 2018 stemapparatuur.

Figuur 22. Diagnose resultaat

3.5 Stemcomputers installeren

De stemcomputers (in de stemhokjes) worden opgestart met de gegevensdragers (USB-sticks). Druk op **Stemcomputers installeren** om de installatieprocedure te starten.

Figuur 23. Stemcomputers installeren

In **stap 1** mogen de 2 USB-sticks worden verwijderd om stemcomputers te installeren.

Figuur 24. USB-stick veilig verwijderen

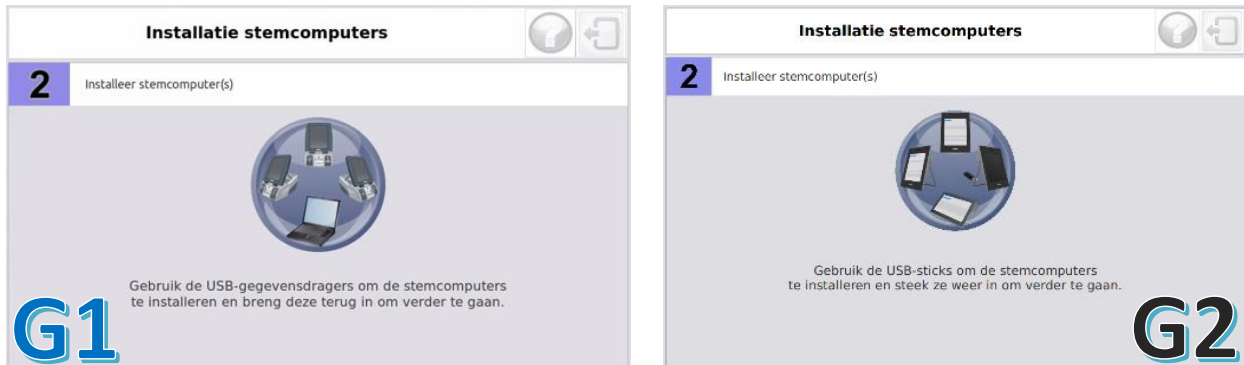

De toepassing zal niet verdergaan alvorens minstens 1 USB-stick verwijderd wordt en terug wordt ingebracht. Het is niet mogelijk om dit scherm te sluiten!

In deze stap is het ook mogelijk om de 2 USB-sticks te verwijderen en zodoende de installatie van de stemcomputers te versnellen.

Na opening van de verkiezing kunt u maar 1 stemcomputer tegelijk installeren terwijl u nog steeds kaarten kan activeren en stemmen kunt registreren.

Wanneer 1 of 2 USB-sticks worden verwijderd, verschijnt volgend scherm.

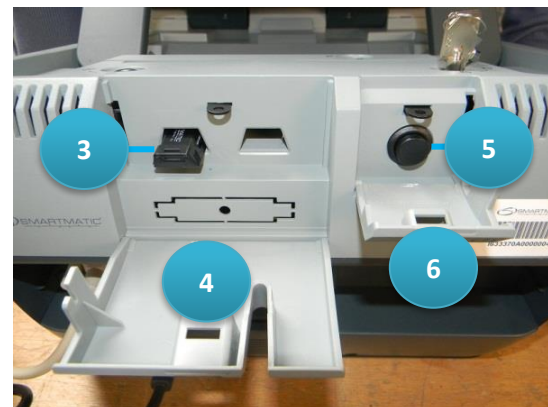
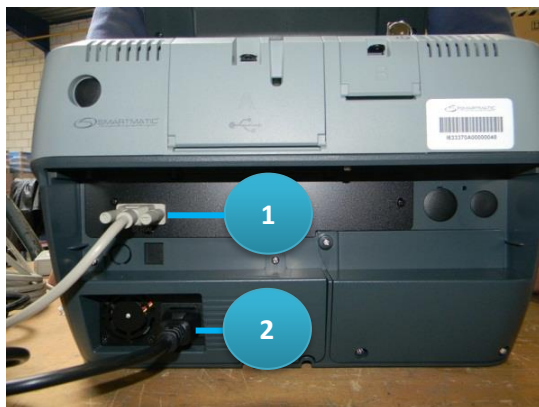
Figuur 25. Stemcomputers installeren

De voorzitter begeeft zich met de USB-stick(s) naar alle stemcomputers in de stemhokjes.

3.5.1 Installatie stemcomputers 2012 G1

Alvorens de stemcomputer op te starten moet de alarm doos aangesloten zijn op de seriële poort achteraan het toestel. Controleer dit voordat u de stemcomputer opstart.

1. Seriële aansluiting alarmdoos	4. Klepje USB poorten
2. 220V aansluiting	5. AAN/UIT knop
3. USB poorten	6. Klepje AAN/UIT knop

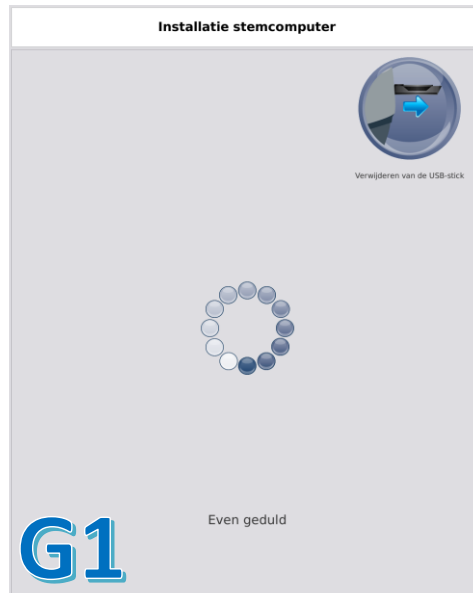

Figuur 26. Links aansluitingen stemcomputer generatie 1, en rechts aan en uit knop en USB-poorten

De stemcomputers worden opgestart NADAT één van de USB-sticks in de daarvoor bestemde USB poorten achteraan de stemcomputer wordt ingebracht.

De USB poorten en de AAN/UIT knop kunnen worden afgesloten met het klepje. Het is niet aangewezen om dit op slot te doen bij het beëindigen van het installatieproces.

Na het inbrengen van een USB-stick wordt de stemcomputer aangezet, de groene ledlamp licht op aan de voorkant van het toestel. De toepassing wordt geladen. Na enige tijd zal de toepassing melden dat de USB-stick verwijderd mag worden. De volgende stemcomputer kan nu worden opgestart met deze stick. Na de initialisatie wordt een diagnose uitgevoerd waarbij de kaartlezer en de alarm doos worden gecontroleerd.

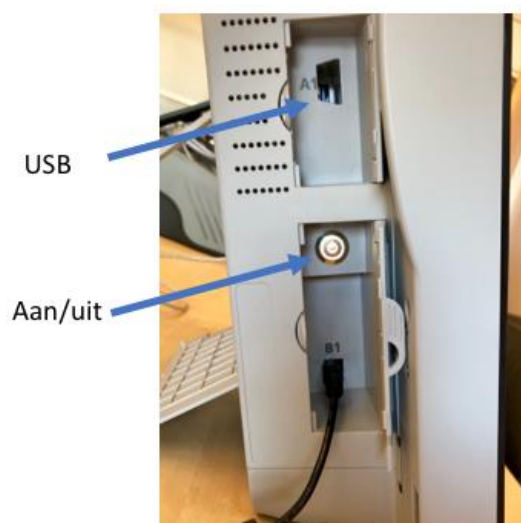

Figuur 27. Stick verwijderen stemcomputer generatie 1

3.5.2 Installatie stemcomputer 2018 generatie 2

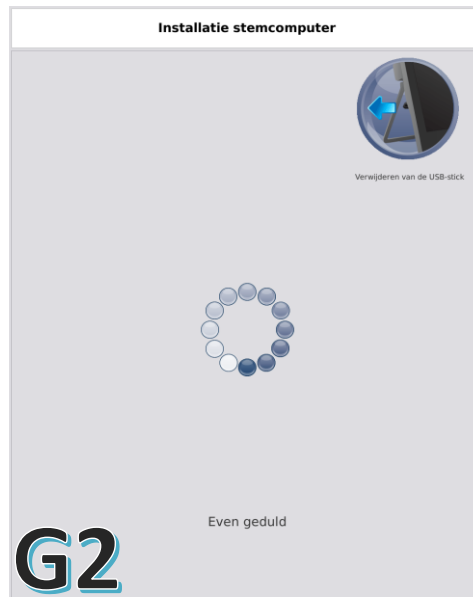
Alvorens de stemcomputer op te starten moet de alarm doos aangesloten zijn op de seriële poort achteraan het toestel.

De stemcomputers worden opgestart NADAT één van de USB-sticks in de daarvoor bestemde USB poorten aan de zijkant van de stemcomputer wordt ingebracht. Houd de aan/uit knop ingedrukt tot het aanraakscherm informatie weergeeft en sluit de klepjes wanneer het opstart proces is afgerond.

Figuur 28. Aan en uit knop en USB-poort generatie 2

Na enige tijd zal de toepassing melden dat de USB-stick verwijderd mag worden. De volgende stemcomputer kan nu worden opgestart met deze stick. Na de initialisatie wordt een diagnose uitgevoerd waarbij de kaartlezer en de alarm doos worden gecontroleerd.

Figuur 29. stick verwijderen stemcomputer generatie 2

De stemcomputer doet als afronding van de installatie een automatische diagnose. U zult ook de alarm box even horen in deze diagnose.

Figuur 30. Diagnose resultaat en kiezerscherm

Na de installatie van alle stemcomputers worden de USB-sticks terug in de elektronische stembus gebracht. De verkiezingstoepassing zal eerst de integriteit en de gegevens van de USB-sticks controleren.

Figuur 31. Verificatie scherm installatie stemcomputers

Na de verificatie van beide USB-sticks wordt automatisch het volgende scherm getoond. Druk op **Einde** om de installatiewizard af te sluiten.

Figuur 32. Einde installatiewizard

3.6 Opening van de verkiezing

Druk op **Verkiezing openen** om de verkiezing te openen.

Figuur 33. Verkiezing openen

De verkiezingstoepassing opent de verkiezing en toont volgend scherm ter bevestiging.

Figuur 34. Verkiezing geopend

3.7 Verloop verkiezingsdag

Na het openen van de verkiezing verschijnt het scherm “Verloop Verkiezingsdag”. Dit scherm biedt de voorzitter de mogelijkheid om alle functies nodig op een verkiezingsdag uit te voeren. Druk op **Activeer kaarten** om met het stemmen te beginnen.

Let er op dat u niet op “stemmen afsluiten” klikt bij de opening van de verkiezing. Op deze manier sluit u de verkiezing af en kunnen er geen kaarten meer worden geactiveerd of stemmen worden geregistreerd. U kunt dan ook geen nieuwe verkiezing meer openen. In dat geval moeten er nieuwe “andere” sticks aangevraagd worden om de verkiezing alsnog te openen.

Figuur 35. Hoofdmenu verkiezingen

3.8 Kaart Activeren / Registratie van de stemmen

Een kiezer kan alleen stemmen met een geactiveerde chipkaart. Deze chipkaart kan slechts éénmaal gebruikt worden voor het uitbrengen van een stem.

Een chipkaart wordt na het uitbrengen van een stem terugbezorgd aan de voorzitter en zal opnieuw geactiveerd worden om gebruikt te worden door een volgende kiezer.

Het scherm Kaart activeren/ Registratie van de stemmen laat toe om chipkaarten te activeren en uitgebrachte stemmen te registreren.

Het activeren van een chipkaart gebeurt door middel van de kaartlezer aangesloten op de

voorzitterscomputer voor de 2012 stemapparatuur of met de ingebouwde kaartlezer aan de rechterzijkant van de 2018 voorzitterscomputer.

Figuur 36. Activatie chipkaart

De voorzitter selecteert het type van kiezer en steekt daarna een chipkaart in de kaartlezer, de animatie en tekst op het scherm tonen wanneer de kaart geactiveerd is. Animatie en tekst tonen wanneer de chipkaart actief is en verwijderd mag worden.

Figuur 37. Activatie chipkaart menu

Met de geactiveerde chipkaart kan een kiezer een stem uitbrengen op een stemcomputer. Let erop dat bij de 2012 stembus met externe kaartlezer de kaartlezer met het lampje naar u toestaat. Anders kan deze geen kaarten activeren. Wanneer een chipkaart wordt ingebracht in de kaartlezer verandert de tekst.

Figuur 38. Geslaagde activatie chipkaart

De toepassing geeft via tekst en animatie aan wanneer een chipkaart geactiveerd is. Een waarschuwing met tekst en animatie toont wanneer een chipkaart verkeerd wordt ingebracht in de kaartlezer.

Selecteer voor het activeren van een chipkaart altijd het juiste type kiezer. Maak de selectie door het gewenste type aan te klikken. De selectie gaat na de registratie vanzelf terug naar “Belg – kiezer type 1”.

Alvorens het stemhokje te verlaten vouwt de kiezer zijn stembiljet dubbel. Daarna begeeft hij zich met chipkaart en stembiljet naar de stembus om zijn stembiljet te registreren. Allereerst geeft de kiezer zijn chipkaart terug en begeeft zich naar de stembus. Na het scannen van het stembiljet kan de kiezer na opening van de elektronische klep deze dubbelgevouwen in de stembus stoppen.

Wanneer een stembiljet wordt ingescand op de scanner van de stembus verschijnt er een melding op het scherm **“Stem opgeslagen”** met een blauwe achtergrond, de voorzitterscomputer geeft een geluidssignaal ter bevestiging van de registratie van de stem. De teller van het totaal aantal stemmen wordt aangepast.

Figuur 39. Stem opgeslagen

Indien een kiezer de barcode op zijn stembiljet voor de 2de maal scant op de scanner van de stembus, toont de toepassing een melding **“Stem al gescand”** met een rode achtergrond; de voorzitterscomputer geeft een dubbel geluidssignaal ter informatie van een reeds geregistreerde stem. De teller van het totaal aantal stemmen wordt niet aangepast.

Figuur 40. Stem al gescand

Indien de kiezer een ongeldige barcode probeert in te scannen of een stembiljet van een ander stembureau toont de toepassing de melding **“Foute stem”** met een rode achtergrond, de voorzitterscomputer geeft een lang geluidssignaal ter informatie van een foute stem. De teller van het totaal aantal stemmen wordt niet aangepast.

Figuur 41. Foute stem

Figuur 42. Stembiljet afdrukken en vouwen

Het activeren van chipkaarten en de registratie van de stemmen kan gelijktijdig gebeuren.

Bij twijfel over de registratie van de stem kan het stembiljet een 2de maal worden ingescand. De melding op het scherm toont of het stembiljet reeds werd ingescand. Ook om de elektronische klep terug te openen als de kiezer deze niet binnen de gestelde tijd in de stembus heeft gestopt kan het nuttig zijn het stembiljet nogmaals in te scannen.

De chipkaart is nu gebruikt en kan niet worden gebruikt om een volgende stem uit te brengen. De voorzitter dient de chipkaart te activeren voor een volgende kiezer. De kiezer krijgt de waarschuwing om zijn chipkaart te verwijderen uit de kaartlezer. Indien de chipkaart niet verwijderd wordt, zal er geen alarm plaatsvinden.

Figuur 43. Haal kaart uit stemcomputer

Één stemcomputer is voorzien van een handscanner. De kiezer kan zijn stem verifiëren op deze stemcomputer. Dit kan de kiezer doen door zijn stem te scannen met de handcanner waarna zijn keuze op het scherm wordt getoond. De kiezer moet zijn chipkaart niet in de stemcomputer steken.

3.9 Stemmen afsluiten

Na het afsluiten van het stemmen kunnen er geen chipkaarten geactiveerd worden en kunnen er geen stembiljetten meer worden ingescand!

Door op de knop Stemmen afsluiten te drukken in het scherm “Verloop verkiezingsdag” kan de voorzitter het stembureau afsluiten. Doe dit pas als u na het sluiten van de deuren heeft gecontroleerd of er geen kiezer in het gebouw meer aanwezig is. Het sluiten van het stemmen moet bevestigd worden via het volgende scherm.

1. Druk op Annuleren om terug te keren naar het hoofdmenu
2. Druk op Bevestigen om het stemmen af te sluiten

Figuur 44. Stemmen sluiten

Na het sluiten van het stemmen wordt u gevraagd om één van de USB-sticks te verwijderen. Doe dit pas nadat het scherm dit expliciet aangeeft.

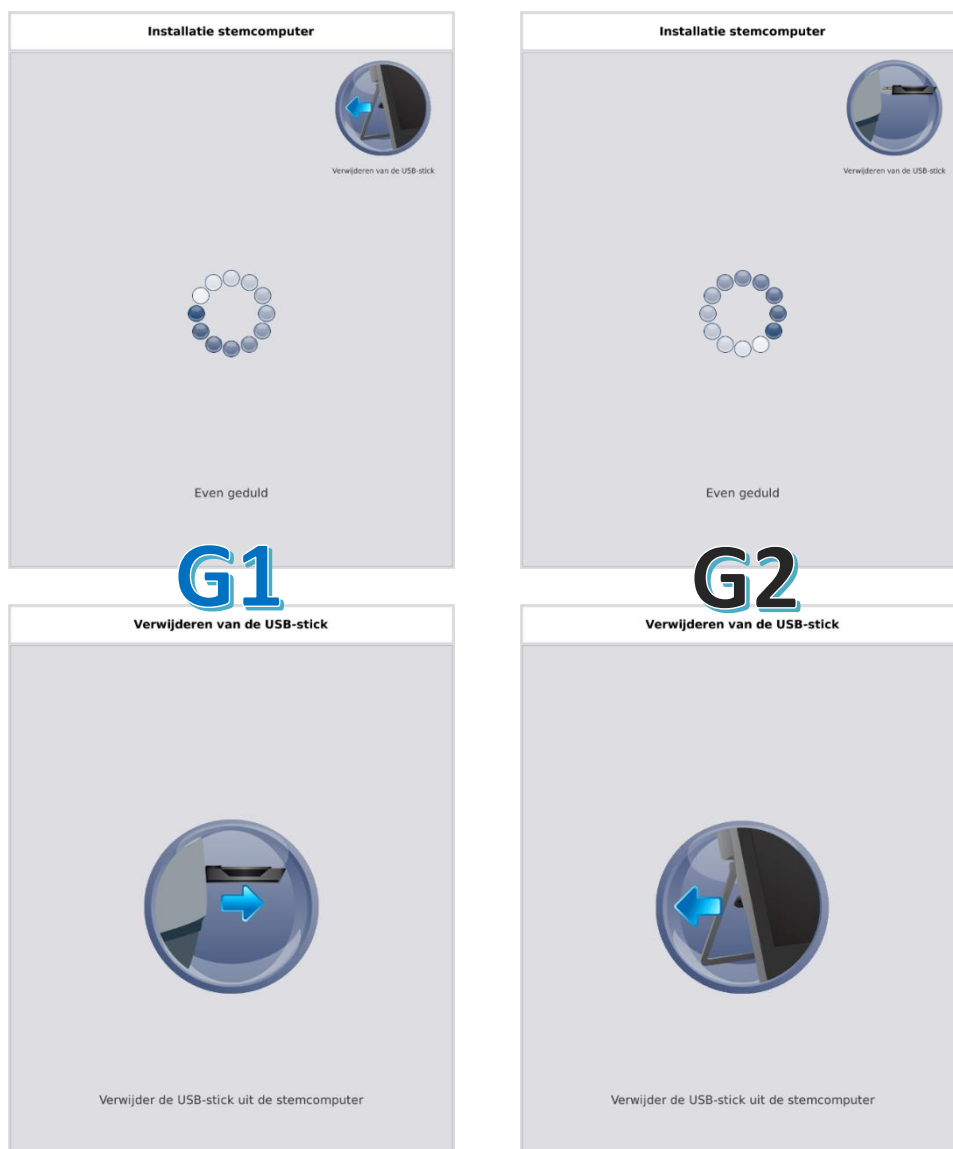
Figuur 45. Verwijderen USB-stick

Zorg ervoor dat alle stemcomputers zijn uitgeschakeld. Start nu één van de stemcomputers op met de USB-stick.

Figuur 46. Stemcomputer opstarten

Na het opstarten van één van de stemcomputers wordt u gevraagd de USB-stick weer terug te steken in de elektronische stembus.

Figuur 47. Stemcomputer scherm USB-stick verwijderen

U krijgt nu de mogelijkheid om het kerncijfer rapport af te drukken. Druk daartoe op Rapport afdrukken. U kunt het rapport zoveel keer afdrukken als gewenst.

Figuur 48. Stemcomputer scherm rapport afdrukken

Het kerncijferrapport ziet er als volgt uit.

Kerncijferrapport verkiezingen (Europa/Kamer/Regionaal) - :

Kieskanton: **Voeren**
 Gemeente: **Voeren**
 Stembureau nr.: **005**

Verkiezingen van **26/05/2019**
 - Kerncijferrapport van de stembureaus in het stembureau nr. **005**.

- Aantal geregistreerde stembiljetten voor Belgen - type 1:	38
- Aantal geregistreerde stembiljetten voor Europese burgers - type 2:	36
- Aantal geregistreerde stembiljetten voor Vlaams Parlement:	36
- Aantal geregistreerde stembiljetten voor Kamer:	36
- Aantal geregistreerde stembiljetten voor Kamer + Vlaams Parlement:	36
- Aantal geregistreerde stembiljetten voor Europa + Vlaams Parlement:	35
- Aantal geregistreerde stembiljetten voor Europa + Kamer:	33

- Totaal aantal geregistreerde stembiljetten: 250

- CHECKSUM van de uitgebrachte stemmen voor de verkiezingen van het Europees Parlement:
33749

- CHECKSUM van de uitgebrachte stemmen voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers:
41670

- CHECKSUM van de uitgebrachte stemmen voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement:
2003

- HASHCODE van het resultatenbestand voor de verkiezingen van het Europees Parlement:
PKDr+FEVGvvyShdBOntYkGyrxTDmllDl6cndXHXfd08=

- HASHCODE van het resultatenbestand voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers:
4t17H0goGtzc1qzcQr8LjHq9p3biGrMGn7zu42jSY=

- HASHCODE van het resultatenbestand voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement:
MI99whZe10TZXiaShZhpINE7bKDLiDob8MLjav7o=

Dit document dient voor integriteitscontrole. De ondertekenaars verklaren dat het werd aangemaakt en afgedrukt door het stembureau in hun bijzijn.

Voeren, 26/05/2019

Voorzitter .....

Secretaris .....

Adjunct-secretaris .....

Bijzitters .....

Getuigen .....

Lees de verklaring

Onderteken het document

Figuur 49. Kerncijferrapport lokale verkiezingen

Nadat de USB-sticks terug zijn geplaatst in de elektronische stembus ziet u onderstaande schermen. Hierna wordt het stemproces gesloten.

Figuur 50. Afdrukproces rapport

Het onderstaande scherm verschijnt.

Figuur 51. Rapport afdrukken/ computer afsluiten

U heeft hierbij nog de mogelijkheid om het rapport nogmaals af te drukken mocht het kerncijferrapport verloren zijn geraakt of mocht er iets fout gegaan zijn gedurende het afdrukken.

Hierna kunt u de computer afsluiten.

Let op dat u de USB-sticks niet verwijdert voordat de computer compleet is uitgeschakeld.

Na het afsluiten:

1. Controleer of alle apparaten zijn uitgezet
2. Neem beide USB-sticks uit de elektronische stembus
3. Steek beide USB-sticks in de envelop.
4. Steek het ondertekende kerncijferrapport bij in dezelfde envelop en verzegel de envelop.
5. Open de stembus
6. Neem alle stembiljetten eruit en steek ze in de daarvoor bestemde enveloppen, doos of zak, die u verzegelt.
7. Sluit de stembus
8. Steek alle overige documenten in de hiertoe bestemde enveloppen

3.10 Mogelijke incidenten en oplossingen

Alle incidenten en oplossingen die in dit document worden besproken, zijn gebaseerd op werkende apparatuur en zijn op te lossen zonder interventie van een techniker.

Tijdens het opstarten van een voorzitterscomputer moet alle randapparatuur aangesloten zijn, kaartlezer, scanner van de stembus, elektronische klep met de USB-sticks met de verkiezingstoepassing. De USB-muis dient aanwezig te zijn.

Mocht het probleem niet zelf op te lossen zijn meld het dan bij de gemeentelijke verantwoordelijke. Deze zal dan eventueel de helpdesk bellen van Smartmatic / Diebold-Nixdorf. Of u neemt zelf contact op met de helpdesk.

Indien het probleem niet telefonisch kan worden opgelost dan zal er een techniker ter plaatse komen om het probleem op te lossen.

3.11 Voorzitterscomputer (Stroom)uitval / herstarten

De voorzitterscomputer kan uitvallen door het onjuist verwijderen van één of beide USB-sticks met de verkiezingstoepassing, per ongeluk afsluiten via de AAN/UIT knop of vanwege een stroompanne. Zonder beschadiging van de gebruikte USB-sticks blijven de reeds opgeslagen data bewaard!

In al deze gevallen volstaat het om deze computer opnieuw op te starten nadat beide USB-sticks met de verkiezingstoepassing zijn ingebracht.

Als de verkiezingstoepassing voor de 2de maal wordt opgestart zal het na de automatische diagnose vanzelf in het scherm Verloop Verkiezingsdag starten.

3.12 De kiezer

Het stembiljet kan niet worden in gescand.

Wanneer een kiezer moeilijkheden ondervindt met het scannen van een stembiljet, controleer dan eerst de aansluiting met de voorzitterscomputer, de glasplaat van de scanner en de juiste positie van de barcode op de scanner.

Indien een kiezer aan het stembiljet trekt tijdens het afprinten, kan de barcode vervormen en is het onmogelijk om het stembiljet te registreren. Dit is geen defect aan de scanner!

U kunt dit stembiljet terugnemen en toevoegen aan de geannuleerde stembiljetten. Na de activatie van een nieuwe chipkaart kan de kiezer het nog een keer proberen.

Figuur 52. Vervormde barcode

De voorzitter krijgt bij het inscannen van het ticket ongeldige stem te zien.

Controleer of de kiezer een stembiljet aan het scannen is. Let vooral bij mensen op hoge leeftijd erop dat ze niet een stembiljet proberen te scannen wat ze in de afgelopen maanden bij het demostemmen hebben meegekregen.

Kiezer komt terug met een speciaal ticket.

Indien een kiezer de chipkaart meer dan driemaal in de stemcomputer heeft gestoken en verwijderd krijgt deze een speciaal ticket waarop staat dat de chipkaart gedeactiveerd is. De chipkaart dient opnieuw geactiveerd te worden en de kiezer kan het nog een keer proberen.

Kiezer meldt dat de stemmachine de chipkaart heeft ingeslikt. (generatie 1 2012 stemcomputer)

Kijk in dit geval even op de kiezer de chipkaart niet in de gleuf bij het scharnierpunt boven de printer heeft gestoken. U kunt de chipkaart dan bovenop de stemcomputer terugvinden.

Kiezer geeft de melding dat de kaart niet wordt geaccepteerd in de stemcomputer.

U kunt deze kiezer een nieuwe geactiveerde kaart geven of de kaart nog een keer activeren. Mocht de kiezer hierna nog een keer terugkomen vraag dan even of de kiezer deze wel met de pijl naar boven in de stemmachine stopt. Let er ook op dat de kiezer er geen andere kaarten instopt zoals een bankkaart.

Kiezer is niet tevreden met de lijst of kandidaat keuzes die hij/zij gemaakt heeft.

U kunt het onleesbaar gevouwen stembiljet innemen en het ongeldig verklaren. De chipkaart kunt u opnieuw activeren en de kiezer kan nog een keer stemmen.

De kiezer krijgt geen ticket of een verfrommeld ticket. Het kan zijn dat door een manipulatiefout met een chipkaart het papier is verfrommeld. Na controle van de printerstoring en de oplossing daarvan kunt u het onleesbaar gevouwen stembiljet innemen en het ongeldig verklaren. De chipkaart kunt u opnieuw activeren en de kiezer kan nog een keer stemmen.

3.13 Stemcomputer

3.13.1 (Stroom)uitval/ herstarten

De stemcomputer kan door manipulatie of stroompanne uitvallen. In dit geval dient de stemcomputer opnieuw te worden opgestart met een USB-stick met de verkiezingstoepassing.

Tijdens de verkiezing is het mogelijk om maximaal 1 USB-stick te verwijderen in het menu Kaart activeren / Registratie van de stemmen

Figuur 53. Stemcomputer installeren tijdens de verkiezingen

U volgt hierna dezelfde procedure als bij stemcomputers installeren maar nu met maar 1 USB-stick. Gedurende deze installatie kunt u gewoon doorgaan met het **activeren van kaarten** en het **registreren van stemmen**.

Na de installatie van de stemcomputer kan de USB-stick weer worden teruggeplaatst in de elektronische stembus. Let erop dat u gedurende een paar seconden dan geen chipkaarten kan activeren of stemmen kunt ontvangen wanneer de USB-sticks aan het synchroniseren zijn.

3.13.2 Alarmen

De stemcomputer heeft een alarmdoos die aangesloten is via de seriële poort en dewelke een auditief en visueel alarm genereert in volgende gevallen;

- Ernstige incidenten = **rode LED**
  - Papier is op
  - Papierrol blokkeert
- Kleine incidenten = **groene LED**
  - Papier is bijna op

Incidenten waarbij geen alarm plaatsvindt zijn:

- Chipkaart is reeds gebruikt
- Chipkaart is in de stemcomputer achtergelaten
- Chipkaart werd driemaal ingebracht en uitgetrokken zonder een stemming. De kiezer krijgt een klein ticket waarop staat dat het de chipkaart drie keer is verwijderd en dat hij een nieuwe moet gaan halen bij de voorzitter.

Als het alarm afgaat van een stemcomputer loop dan naar deze stemcomputer toe en druk op de alarmtoets op de alarm box. Bij een alarm verschijnt volgend scherm op de stemcomputer, met de reden van het alarm. Na de oplossing van het probleem dient de voorzitter de stemcomputer "vrij te geven" door de cijfercode in te toetsen. Deze cijfercode kunt u terugvinden op het blad met de login en het wachtwoord.

Figuur 54. Alarmcode stemcomputer

3.13.3 Papierrol plaatsen en wisselen bij stemcomputer generatie 1 2012

Elke stemcomputer moet voor gebruik voldoende papier hebben om te kunnen printen. De papierrol kan worden gecontroleerd door de voorste slede te openen met de bijgeleverde sleutel. Door de groene klip naar boven te bewegen kan het papier verwijderd worden en de rol vervangen worden. De papierrol is geïnstalleerd op een as dewelke in de voorbestemde gleuven past.

1. As papierrol
2. Groene klip

Figuur 55. Printeréénheid stemcomputer op slede

Om het papier opnieuw te laden, dient de groene klip opnieuw in de vergrendelde stand te staan (zie afbeelding), de stemcomputer moet aanstaan (aangesloten op het stroomnet, de groene led op de voorkant brandt). Het papier wordt op de rol geplaatst dewelke het papier automatisch aanneemt en afsnijdt.

Figuur 56. Printeréénheid stemcomputer papierpositie op rol

Het voorste gedeelte van de printeréénheid kan opgeklapt worden door voorzichtig de sluitingsklipjes naar buiten te bewegen.

1. Sluitingsklipje

Figuur 57. printeréénheid stemcomputer openen voorste klep

Bij een opstelling van 5 stemcomputers per stembureau zijn er 4 papierrollen reserve in geval een stemcomputer onvoldoende papier heeft.

De papierrollen gebruikt voor stembiljetten zijn verschillend van de afgebeelde papierrollen!
Zorg ervoor dat bij de montage van de papierrol de donkere grijze kant naar boven is.

3.13.4 Papierrol plaatsen en wisselen bij stemcomputer generatie 2 2018

Elke stemcomputer heeft een papierrol waarop de stembiljetten worden afgedrukt. Een stembureau krijgt voldoende verbruiksmateriaal om elke stemcomputer te voorzien van een nieuwe rol papier dewelke in normale omstandigheden voldoende is om één verkiezingsdag mee te gaan. Elke stemcomputer moet voor gebruik voldoende papier hebben om te kunnen printen.

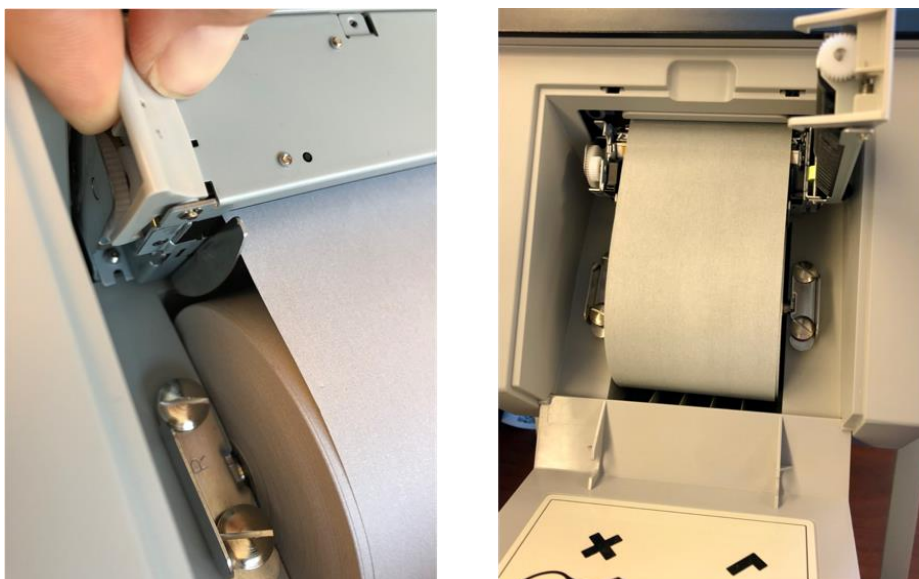
De papierrol wordt gecontroleerd door de printerklep aan de bovenkant te openen.

Stap 1 Open het printercompartment aan de bovenkant.

Figuur 58. Printercompartment

Stap 2 Maak de papierhouder los door deze naar binnen te bewegen en omhoog te plaatsen

Figuur 59. Papier ontgrendeling

Stap 3 Verplaats de ontgrendeling naar buiten om de papierrol of metalen as naar boven uit te kunnen nemen. De aanbevolen methode is om met uw beide handen de papierrol te pakken langs de zijkanten en met uw vingers de klemmen naar buiten te duwen. Zo kunt u de papierrol eenvoudig verwijderen

Figuur 60. Ontgrendeling clips

Stap 4 Schuif de nieuwe papierrol over de metalen as.

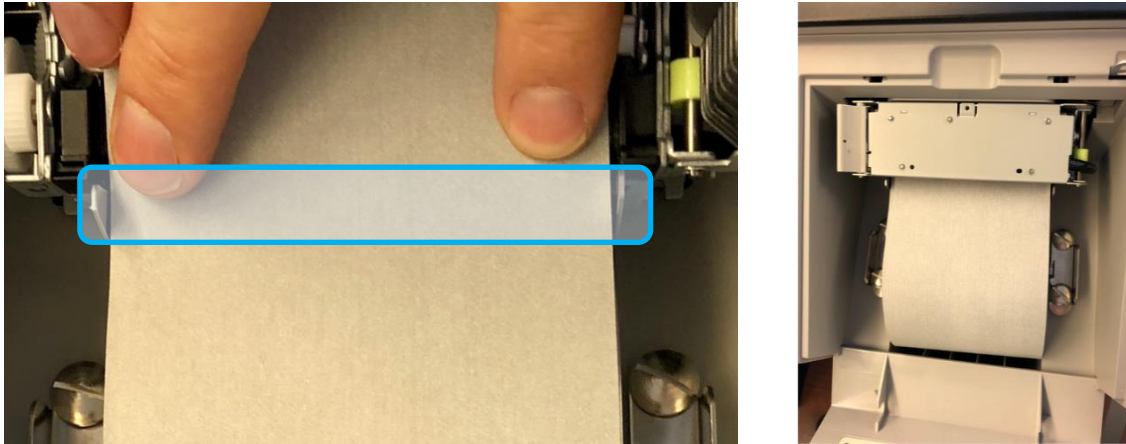
Figuur 61. Papierrol en metalen as

Stap 5 Plaats de papierrol in de houderclips en haal het papier met de **grijze kant** naar boven door de opening. Zorg ervoor dat hij recht in de houder zit en dat de houderclips goed gesloten zijn.

Figuur 62. Papier met de grijze kant boven door de opening

Stap 6 Druk het papier aan tussen de geleidingen en sluit de papierhouder U kunt nu het printercompartiment weer sluiten.

Figuur 63. Geleiders van de papierrol

3.13.5 Mogelijke foutcodes voorzitters machine gedurende de verkiezing.

G1

Fout bij activeren kaart

Stembusscanner niet verbonden

Stembusscanner reageert niet

Werken met 1 USB-stick

Elektronische klep niet aangesloten

Elektronische klep reageert niet

G2

Fout bij activeren kaart

Stembusscanner niet verbonden

Stembusscanner reageert niet

Werken met 1 USB-stick

Elektronische klep niet aangesloten

Elektronische klep reageert niet

Figuur 64. Foutcodes voorzitters machine G1 en G2

Melding	Remedie
Fout bij activeren kaart	Kaart verwijderen en opnieuw proberen, blijft het probleem bestaan dan kaart in quarantaine en nieuwe kaart proberen.
Stembusscanner niet verbonden	Elektronische klep losschroeven en USB-B-connector onder deze klep aansluiten indien nodig voorzitterssysteem opnieuw opstarten.
Stembusscanner reageert niet	Vorzitterssysteem uitschakelen en opnieuw opstarten, blijft het probleem bestaan dan zal deze vervangen moeten worden.
Werken met 1 USB-stick	Geen probleem, als tweede USB-stick weer beschikbaar komt als de stemcomputer opgestart is steekt u deze opnieuw in. Beide USB-sticks zullen de inhoud synchroniseren.
Elektronische klep niet aangesloten	Controleer of de connectoren D2 en/of E2 van de x kabel goed in hun USB-poort zijn geplaatst.
Elektronische klep reageert niet	Vorzitterssysteem uitschakelen en opnieuw opstarten, blijft dit probleem bestaan dan assistentie roepen voor vervanging. De stemming kan gewoon doorgaan. De klep heeft slechts een lichte veerspanning die eenvoudig weg met de vingers geopend kan worden.

4. Verbruiksmateriaal

Om de werking van een stembureau te garanderen gedurende een verkiezingsdag, levert Smartmatic per stembureau voldoende papierrollen.

Figuur 65. Papierrol

Dit materiaal wordt verpakt in een doos, wordt via de stad of gemeente geleverd vóór de installatie van het stembureau, en moet op de verkiezingsdag aanwezig zijn in het stemlokaal.

Één papierrol is normaal voldoende voor een verkiezingsdag. Echter de kans bestaat dat er gedurende verkiezingsdag een papierrol moet worden vervangen als de kiezers niet evenredig worden verdeeld over de stemcomputers.

5. Helpdesk

De helpdesk voor herstellingen of vervanging van defecte apparatuur kunt u bereiken op het telefoonnummer **0800-35703** of via email op bevoting.sd-be@diebold-nixdorf.com .

Deze helpdesk registreert de tickets en stuurt uw vragen door naar een specialist.
Indien deze bereikbaar is, wordt u onmiddellijk doorgeschakeld anders wordt u terug gecontacteerd.

Voor andere vragen die betrekking hebben op de geleverde stemapparatuur kunt u terecht op het volgende emailadres: belgium.vote@smartmatic.com .

SMARTMATIC BELGIUM

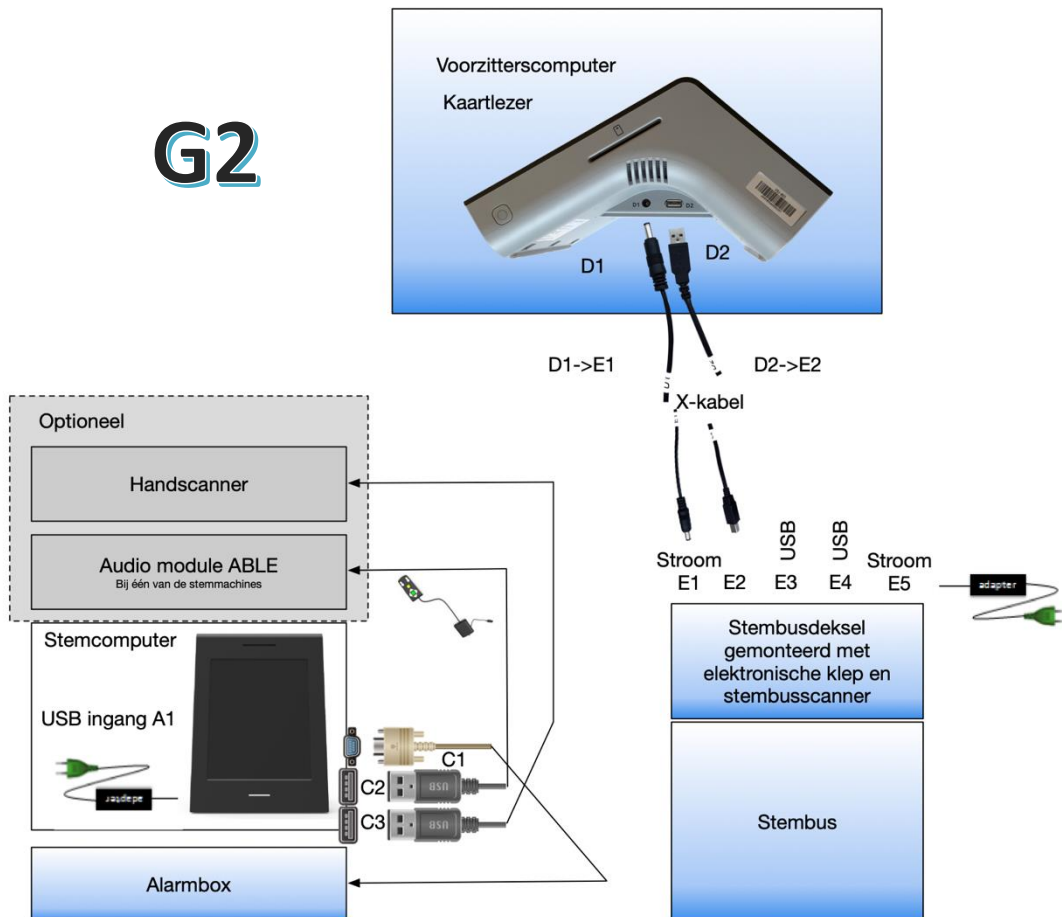
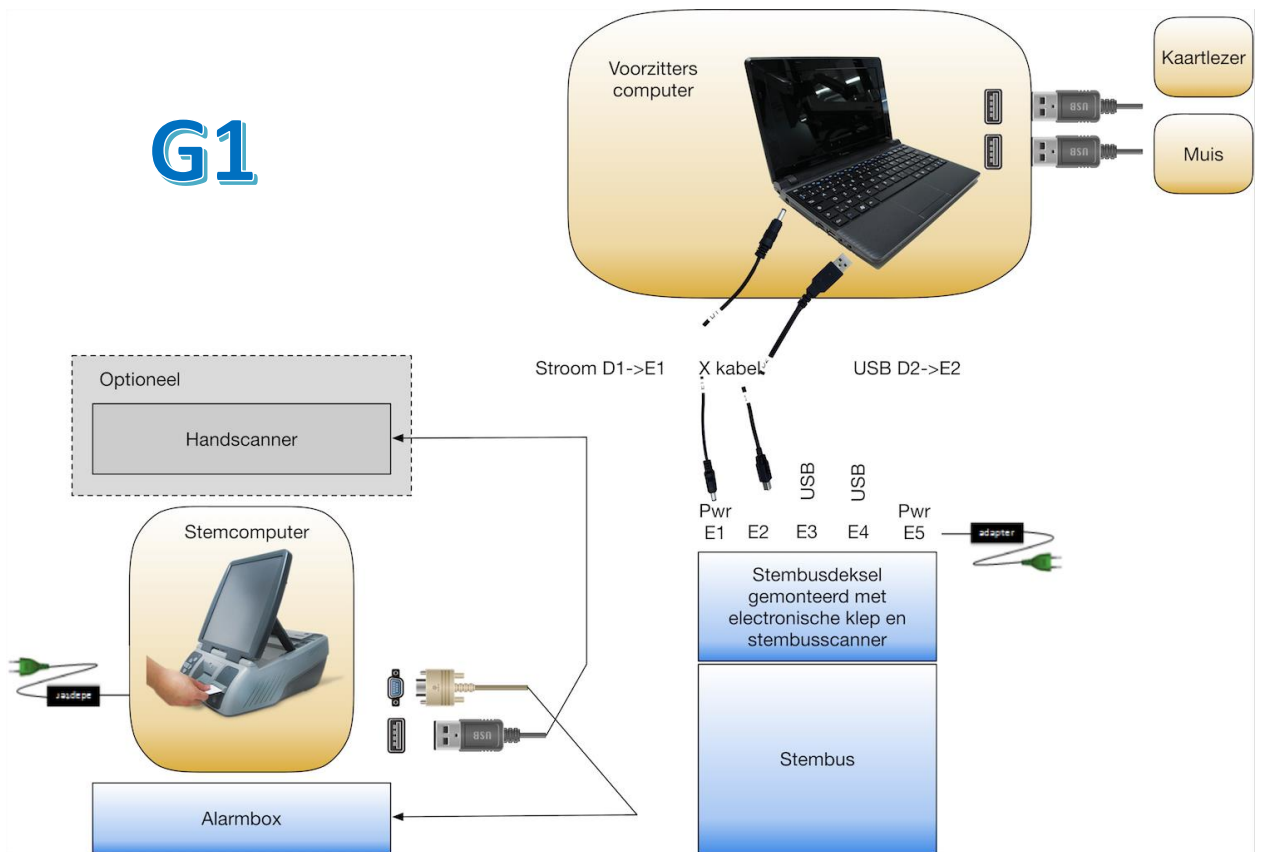
Belliardstraat / Rue Belliard 4-6, 1040 Brussel BELGIE/ Bruxelles BELGIQUE

Mail: belgium.vote@smartmatic.com

www.smartmatic.com

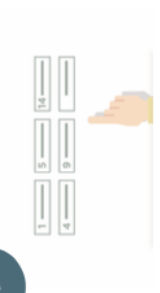
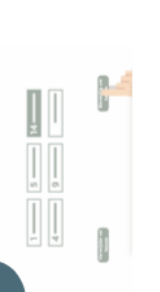

Bijlage 1

Bijlage 2

Elektronisch Stemmen in 15 stappen

Geijktijdige verkiezingen 26 mei 2019
www.verkiezingen.fgov.be

- 1** Geef uw oproepingsbrief en identiteitskaart af
- 2** Neem de chipkaart
- 3** Ga naar het stemhokje
- 4** In het stemhokje
- 5** Selecteer een lijst
- 6** Bevestig
- 7** Selecteer een of meerdere kandidaten en/of breng een lijststem uit
- 8** Steek de chipkaart in de stemcomputer
- 9** Neem uw stembijzet
- 10** Lees uw stembijzet na
- 11** Vouw uw stembijzet dubbel en neem de chipkaart
- 12** Aan de stembus
Bevestig. U gaat vervolgens automatisch naar de volgende verkiezing, maak opnieuw uw keuze
- 13** Scan uw stembijzet
- 14** Steek het stembijzet in de stembus
- 15** Neem uw oproepingsbrief en identiteitskaart terug

V.U.: IBZ - Koloniënstraat 11 - 1000 Brussel

